

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ – ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Докторске академске студије

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1.1. ДАТУМ И ОРГАН КОЈИ ЈЕ ИМЕНОВАО КОМИСИЈУ

Одлуком бр. 858/1, донетом на седници одржаној дана 25. 3. 2026. године, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду образовало је Комисију за оцену докторске дисертације докторанда **мср Лоле Стојановић** под насловом „Тумачење обликовања идентитета књижевног јунака у савременој критици и у школи (дела Бранка Ћопића, Иве Андрића и Данила Киша у школским програмима; интерпретативни и методички аспекти)”, урађену под менторским руковођењем проф. др Александра Јеркова и проф. др Зоне Мркаљ.

1.2. САСТАВ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

Име и презиме: проф. др Бранко Вранеш

Звање: ванредни професор

Ужа научна област: Српска књижевност

Датум избора у звање: 31. 1. 2024.

Установа на којој је запослен: Филолошки факултет Универзитета у Београду

2. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: проф. др Валерија Јанићијевић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Методика наставе српског језика и књижевности

Датум избора у звање: 24. 9. 2024.

Установа на којој је запослен: Факултет за образовање учитеља и васпитача Универзитета у Београду

3. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: проф. др Бојан Марковић

Звање: ванредни професор

Ужа научна област: Методика наставе српског језика и књижевности

Датум избора у звање: 25. 11. 2025.

Установа на којој је запослен: Факултет за образовање учитеља и васпитача Универзитета у Београду

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име (име једног родитеља) презиме:	Лола (Драган) Стојановић
Датум и место рођења:	12. 12. 1993. Ниш
Наслов мастер рада:	„Конструкт детињства у одабраним приповеткама Иве Андрића (интерпретативни и методички аспект)“
Датум одбране мастер рада:	25. 9. 2019.
Установа где је одбрањен мастер рад:	Филолошки факултет Универзитета у Београду
Научна област из које је стечено академско звање мастера:	Српска књижевност, Методика наставе српског језика и књижевности

III СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА који су објављени или прихваћени за објављивање у оквиру рада на докторској дисертацији

1. Стојановић, Лола. „Постхерменеутичка теорија (српске) књижевне имагинације”. У: Лопичић, В. Мишић Илић, Б. (ур.), *ЈЕЗИК, књижевност, теорија = Language, Literature, Theory: тематски зборник радова*. Ниш: Библиотека Научни скупови / Филозофски факултет, 2019, стр. 417–429. УДК 821. 163.41.09, ISBN 978-86-7379-495-2, COBISS.SR-ID 275743756.

2. Стојановић, Лола. „Конструкт детињства у Андрићевој приповеци „Деца“: Интерпретативни и методички аспекти“. *Књижевна историја*. Београд: Институт за књижевност и уметност, 53, број 173, 2021, стр. 135–157. DOI:<https://doi.org/10.18485/kis.2021.53.173.19>

3. Стојановић, Лола; Јанићијевић, Валерија. „Идентитет и добро у *Јежевој кућици* Бранка Топића (интерпретативни и методички оквир)“. *Књижевна историја*. Београд: Институт за књижевност и уметност, 55, број 181, 2023, стр. 251–274. DOI: <https://doi.org/10.18485/kis.2023.55.181.10>

4. Стојановић, Лола. „Идентитет и сећање у *Раним јадима* Данила Киша (интерпретативни и методички аспекти)“. *Детињство*. Нови Сад, број 2, 2024, 28–43. DOI: [10.46793/Childhood24.2.028S](https://doi.org/10.46793/Childhood24.2.028S)

IV НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Тумачење обликовања идентитета књижевног јунака у савременој критици и у школи (дела Бранка Ћопића, Иве Андрића и Данила Киша у школским програмима; интерпретативни и методички аспекти)“

V ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Предмет ове докторске дисертације вишеструко је одређен. То је последица укрштања два основна поља истраживања. Једно је везано за књижевнокритичко тумачење савремене српске књижевности, друго је везано за питања проучавања методичког приступа настави српског језика и књижевности. Ова два основна поља су у дисертацији не само равноправна, већ и нераскидиво повезана.

Дела истакнутих српских писаца која се проучавају битан су и незаобилазан део школског програма за предмет Српски језик и књижевност, она сама по себи легитимизују циљ дисертације на Филолошком факултету. Та дела се налазе у самом средишту школског књижевног канона. У плановима и програмима она одсликавају, примерено школском узрасту, важан сегмент историје савремене српске књижевности, која отуда, и сама, представља предмет истраживања. Иако се о томе не расправља непосредно, постоји и овај широки подразумевани оквир, важан за боље сагледавање књижевности за млађе узрасте. Циљ ове дисертације, који је веома важан, јесте да се у њој проучава и истовремено проверава образовни домет књижевности за децу.

Задатак дела која су предложена програмом наставе и учења не састоји се само у одсликавању велике целине савремене српске књижевности, која је већ постала део историје књижевности двадесетог века и историје српске књижевности уопште. Наставни програм обликује и одређује школски хоризонт књижевног памћења. Поменути хоризонт такође представља предмет ове дисертације, са циљем да покаже сврху и смисао проучавања одабраних дела у школи, а врлину добро одређеног предмета ова дисертација показује тако што открива методичку целину разматране проблематике. При томе се раскривају и неке скривене везе између одабраних текстова. Циљ је и да се покаже разноликост књижевних дела у плановима и програмима Српског језика и књижевности. Зато су предмет ове дисертације и стихови незаборавне поеме за децу Бранка Ћопића, приче Ћопића, Андрића и Киша, збирке Ћопића и Киша, романи Данила Киша и његова парадоксална романескна трилогија, прозни циклус (*Породични циклус*). Предмет ове дисертације су разноврсност књижевних израза и смисао ђачког упознавања са овом одликом књижевне имагинације.

Предмет дисертације знатно је шире постављен од уобичајених предмета књижевнокритичког истраживања, управо зато што у свом средишту садржи приступ питањима методике наставе. Она не полази од затеченог стања у наставном програму да би то стање додатно легитимизовала, већ истражује основне разлоге зашто су ова дела обухваћена програмом наставе и учења. Дисертација не настоји само да установи како се на часу може успешно обрадити одређени наставни садржај, већ зашто се то чини и како на основу бољег, дубљег познавања дела и изванредно сложених проблема њихове интерпретације унапредити наставу. Циљ је сложенији од разматрања дијалога између исхода и текста. Разматра се питање шта је најшири образовни смисао обрађених књижевних дела, обухваћених програмом наставе

и учења. Циљ дисертације надмашује питање како у наставу унети садржине и сазнања која, иако изузетно битна, не би могла бити примерена одређеном школском узрасту, већ зашто оно што јесте примерено том узрасту мора бити предавано и због чега је толико битно. Другим речима, циљ је да се покаже шири културни, историјски и друштвени смисао наставе језика и књижевности. Темелјан приступ методичким питањима отворио је тако важну област као што су питања идентитета, која су изузетно битан предмет ове дисертације.

Мало о чему се више расправља последњих пола века у тумачењу књижевности, али и у друштвеним наукама уопште, него о питањима идентитета. Ова дисертација не иде тим путем, који је очигледан, привлачан и унапред ограничен на упознавање, и у највећој мери понављање, уобичајених закључака идентитетских проучавања. Предмет и циљ дисертације јесте да покаже како се, осим развоја естетске перцепције, осећајности и доживљајне основе (свега неопходног за уживање у књижевним делима и резултатима највишег нивоа симболичке језичке активности, оног што је више од сваке комуникацијске и практичне употребе језика), и упознавања са уметничким смислом стваралаштва, у учионици обликује не само читалачки идентитет, већ и идентитет ученика уопште. Тако ова дисертација показује спону читања и књижевности са индивидуалним, генерацијским, групним и националним идентитетом. Предмет ове дисертације одређен је најширим хоризонтом образовног смисла наставе, који се не истражује на нивоу теоријских апстракција, већ као реалност ситуације у учионици и после ње, у колективном и индивидуалном раду са ученицима. Циљ дисертације је унапређење методике на основу најдубље интерпретације, и проширење подручја интерпретације на питање рецепције одређено у методичком контексту. То није био мали задатак.

Предмет ове дисертације су и контроверзе идентитетских политика и односа према тоталитарном притиску. Требало је доста стрпљиве посвећености и истраживачког рада, научне уздржаности и обазривости, да истраживање поменуте проблематике остало у хоризонту самих дела, дакле изван идеолошких пројекција и политичких контроверзи. Тај циљ значио је да се, на основу карактеризације јунака књижевних дела и обликовања читавог књижевног света, покажу основе самоосећања и спознајног предочавања идентитета. Уз заснивање идентитетског самоутврђивања и препознавања, циљ је био и да се разоткрију притисци тоталитарних, репресивних система, па су се у овом истраживању појавили и обриси тоталитарне идеологије двадесетог века, добро знана историјска појава. Међутим, ни овде та расправа није ушла у поље идеолошких апстракција и опредељивања, него у конкретне анализе књижевних дела, показујући колико су та дела важна и зашто је битно имати широко развијену и дубоко засновану наставу језика и књижевности.

Тако је, напослетку, циљ ове дисертације био и да изгради интерпретативне и методичке поступке и начела, који ће омогућити истраживање вишеструког предмета дисертације и омогућити да се реализују овако амбициозни и далекосежни научно-истраживачки циљеви. Зато је предмет ове дисертације било и обликовање посебне методологије проучавања, која је довела до онога што је у дисертацији названо „херменометодика”. Циљ ове дисертације био је да пронађе нови начин у којем ће књижевнокритички и методички приступ бити боље интегрисани. Та интеграција је интерпретативно-методички приступ проучавању: херменометодика.

VI ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА ДИСЕРТАЦИЈЕ

Основне хипотезе јасно следе из већ описаних одлика предмета и циљева дисертације. Пре свега, претпоставља се да постоји значај представљања историје српске књижевности у школском програму, да је важно повезивање дела мимо генерацијских, жанровских или поетичких веза и да су ученичка постигнућа у овом домену релевантна у ширем контексту. Затим, да се у истраживању ових дела може видети какав је образовни смисао књижевних дела и њиховог проучавања и да методика наставе језика и књижевности битно доприноси образовању, а онда и обликовању идентитета ученика. Хипотеза је да се методиком не мења само облик наставе, већ допире до обликовања идентитета и постиже ваома важан, више но стручни и професионални учинак. Хипотеза је да се интерпретација дела и методика наставе могу боље и више повезати и да то појачава учинак, како на часу, тако и у целини наставног процеса.

VII КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Дисертација има 180 густо штампаних, компјутерски генерисаних страница и представља будућу монографију од двадесетак штампаних табака. Последњих пет страница су библиографског карактера, колико износи и закључак.

Кратак увод завршава истицањем како је „циљ нашег истраживања (...) у успостављању дијалогског прожимања књижевне имагинације, савремене теорије и образовне праксе”, у којима ће се постићи „конструкт детињства и идентитета у одабраним делима Бранка Ћопића, Андрића и Киша”, при чему „у сусрету са књижевним делима која тематизују Добро и Зло, слободу и насиље, припадност и искључење, настаје могућност критичког и одговорног односа према сопственом месту у историјском и културном хоризонту” (стр. 2). Следи детаљан поглед на теорије идентитета Чарлса Тејлора (стр. 3–14), који завршава напоменама о Фукоу, Хани Арент, Агамбену и Америју, који ће имати истакнуто место на доцнијим страницама. Ту се прелази са најаве анализе самих дела, у којој је већ видно да се делу Данила Киша даје велики значај, на дело Бранка Ћопића, којем је посвећен наредни сегмент дисертације. Прво у поглављу о *Јежевој кућици* (стр. 14–29), а затим књизи прича *Баишта сљезове боје* (стр. 29–59). Проблеми о којима се говори су питања идентитета и статуса/обликовања Добра, извори сопства, историје, итд. У завршном разматрању посебно се расправљало о идентитету и слободи из перспективе наставе српског језика и књижевности. У одељку о „историјској оријентацији идентитета” (стр. 20) подсећа се на расправе од Декарта до Лока, од Шафтсберија до Марте Нусбаум (на крају и од Хане Арент до Алана Блума) и стиже до претпоставке како би славна јежева љубав за сопствени дом „могла бити део оне шире љубави према отаџбини, а свакако је знак спремности за сопствени идентитет” (стр. 24). Разматрање односа питања идентитета и савременог образовања на наредним страницама наговештава магистралну линију ове дисертације.

У њој важну улогу имају Андрићеве приповетке и томе је посвећено поглавље о „конструкту детињства и идентитетском обликовању” (стр. 59–89), које има веома захтеван „постхерменеутички поглед на књижевно дело” на последњих пет страница, где се види куда води интеграција књижевне критике и методике. Она је развијена на *Раним јадима* Данила Киша (стр. 82–95), а затим са посебним ослањањем на Рикера у тумачењу романа *Баишта, пенео* (стр. 95–138). Нимало случајно је овај део дисертације опсежнији од ранијих поглавља. При томе је раскривено питање тоталитаризма и расправа о идентитетским питањима веома лепо је постављена и са становишта предности и опасности идентитетске политике. Ово поглавље о *Пешичанику* (стр. 138–169), које разлаже „тоталитарни дискурс” (стр. 139), битно је прекорачење и показује како се иде од интерпретације текста до постхерменеутичког тумачења, и какве се могућности отварају пред херменометодичким приступом.

VIII ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ДИСЕРТАЦИЈЕ

Дисертација је надмашила уобичајена очекивања, која се могу имати од успешог истраживања кандидата на докторским студијама, испунивши и више но што су пријављени предмет и циљеви истраживања наговештавали. Остварена је интерпретација читавог низа дела различитих писаца, жанрова и поетика остварено је методичко истраживање онога што наставни процес омогућава и захтева, испитане су методичке консеквенце и исходи обраде релевантних наставних јединица, а поврх свега, дата је веома подстицајна интеграција књижевног и методичког проучавања. У дисертацији су истражени изузетно важни аспекти питања идентитета и шире слике друштва и изграђен мост од широких теоријских и културолошких разматрања до школског часа. Стручна јавност ће имати прилику и обавезу да се са овим резултатима суочи када се ова дисертација појави у облику монографије, а идеја и заснивање херменетодике значи битно проширење могућности истраживања.

Најважнији доприноси ове дисертације су проучавање низа дела, практично и целих опуса, неких од наших најзначајнијих писаца, и истовремено провера места, улоге и значаја тих дела у програму наставе и учења, у наставном процесу заснованом на исходима и учioniци као месту обликовања идентитета. Дат је допринос настави језика и књижевности, развоју методике и методичког истраживања, проширено поље књижевнокритичког разматрања и истовремено продубљен смисао методичких испитивања. Допринос ове дисертације постоји у методици наставе српског језика и књижевности, у тумачењу савремене српске књижевности, у теоријском разматрању и проучавању књижевних дела, у интеграцији тумачења књижевности и методике, која води до појма херменетодике, то јест области фундаменталног методичког мишљења и преосмишавања.

IX ПРОВЕРА ОРИГИНАЛНОСТИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма *iThenticate*, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „Тумачење обликовања идентитета књижевног јунака у савременој критици и у школи (дела Бранка Ћопића, Иве Андрића и Данила Киша у школским програмима; интерпретативни и методички аспекти)“ констатовано је да утврђено подударње текста износи 16%.

Овај степен подударности последица је испитивања 57 јединица коришћених у раду. У једном случају поклапање са извором с интернета износи 7%, у другом 6%, у трећем 2%, док је у свим осталим случајевима поклапање мање од 1%. У прве две испитиване јединице, реч је о истраживањима на тему „Идентитет и добро у *Јежевој кућици* Бранка Ћопића (интерпретативни и методички оквир)“ (Стојановић, Лола; Јанићијевић, Валерија. *Књижевна историја*, број 181, 2023, стр. 251–274) и „Конструкт детињства и идентитетско обликовање јунака у одабраним приповеткама Иве Андрића“ (Стојановић, Лола. *Књижевна историја*, број 173, 2021, стр. 135–157), што је колегиница у фуснотама и навела, а у докторату су коришћени делови тих радова. Како докторанди морају имати претходно објављене радове, чиме доказују своју компетентност за бављење научним радом на одабраној теми, наведени проценат подударња је нужан. У докторату су у складу са прописима коришћени ти радови, који произлазе из рада на дисертацији и који доказују научну вредност и компетентност у изради саме дисертације. Трећа јединица подразумева рад под насловом „Идентитет и сећање у *Раним јадима* Данила Киша“, при чему је колегиница Стојановић у докторату такође навела у фусноти да су резултати истраживања из овог поглавља објављени у часопису *Детињство* (број 2, 2024, стр. 28–43). Наведени радови су уредно унети и у списак коришћене литературе, што је у складу са Чланом 9. Правилника.

Једном речју, у овој дисертацији нема никаквих недозвољених подударања, како је то објашњено и додатном напоменом о томе да је тема ове докторске дисертације везана и за истраживање докумената из области образовања, те да су многи коришћени и преузети изрази и синтагме везани за нову терминологију у складу са реформом образовног система, што није резултат преписивања или неоригиналности овог рада, већ нужног коришћења потребних материјала и докумената. По уклањању ових извора, подударање је сведено на нулу.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*, извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

X ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Комисија за оцену докторске дисертације констатује да је дисертација „Тумачење обликовања идентитета књижевног јунака у савременој критици и у школи (дела Бранка Ћопића, Иве Андрића и Данила Киша у школским програмима; интерпретативни и методички аспекти)“ кандидата мср Лоле Стојановић ваљано урађена докторска дисертација која даје нова сазнања у тумачењу књижевности и проучавању методике, да је то двопредметно постигнуће у најбољем смислу речи, које докторанда квалификује у обема одабраним основним областима истраживања, а оригиналним повезивањем интерпретације и методике у оквиру концепта херменометодике даје и важан допринос новом приступу проучавању, па је овде реч о оригиналном и самосталном научном делу. Комисија закључује да су се стекли сви услови за јавну одбрану тезе.

Комисија стога предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати с позитивном оценом Извештај о оцени докторске дисертације под насловом „Тумачење обликовања идентитета књижевног јунака у савременој критици и у школи (дела Бранка Ћопића, Иве Андрића и Данила Киша у школским програмима; интерпретативни и методички аспекти)“ мср Лоле Стојановић и да је, у складу са прописима, упуту Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на разматрање.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1. _____
проф. др Бранко Вранеш
председник Комисије
2. _____
проф. др Валерија Јанићијевић
члан Комисије
3. _____
проф. др Бојан Марковић
члан Комисије